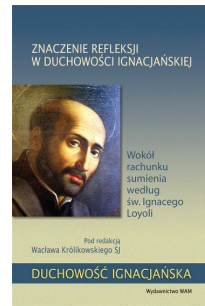

Piotr Kowolik

Wydział Zamiejscowy Nauk Humanistycznych i Społecznych w Mysłowicach
Akademia Ignatianum w Krakowie

Recenzja książki:

*Znaczenie refleksji w duchowości ignacjańskiej.
Wokół rachunku sumienia według św. Ignacego
Loyoli, „Duchowość ignacjańska”,
red. Wacław Królikowski SJ,
Wydawnictwo WAM, Księża Jezuiti,
Kraków 2017, ss. 202*

Duchowość ignacjańska jest metodą kształcenia i prowadzenia życia wewnętrznego człowieka, chrześcijanina, opartą na ćwiczeniach duchowych zaproponowanych przez Ignacego Loyolę – założyciela zakonu jezuitów. W duchowości ignacjańskiej wyznaczyć można kilka podstawowych elementów, które duchowości ogólnochrześcijańskiej nadają charakterystycznego ignacjańskiego kolorytu; przy czym tę

(...) duchowość ogólnochrześcijańską należy rozumieć jako postawę przyjęcia Jezusa Chrystusa za Mesjasza, Wcielonego Syna Bożego. Duchowość ignacjańska ogranicza doświadczanie duchowości chrześcijańskiej ściśle do ram łączności i podporządkowania się zasadom, obowiązującym w Kościele rzymskokatolickim. Idea bliźniego jest dla Ignacego ograniczona wyłącznie do osób ściśle podporządkowanych zasadom Kościoła rzymskokatolickiego¹.

¹ *Duchowość ignacjańska*, Wikipedia, wolna encyklopedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/duchowość_ignacjańska (dostęp: 2.11.2017).

Prezentowana praca pod redakcją naukową księdza Wacława Królikowskiego wpisuje się swoją tematyką w nurt rozważań refleksji będącej istotnym składnikiem duchowości ignacjańskiej ukierunkowanej na rachunek sumienia, którą opisał św. Ignacy Loyola w swoich *Ćwiczeniach duchowych*.

Tytuł pracy określa obszar refleksji duchowej, do której św. Ignacy zachęca w rachunku sumienia szczegółowym i ogólnym, znajdującym swoje pogłębienie w spowiedzi generalnej. Refleksja duchowa i charyzmat rozeznawania duchowego stanowią niezwykły dar Stwórcy oraz misję każdego wierzącego człowieka w osobowego Trójjedynego Boga.

Wszystkie teksty, niezależnie od tego, czy wyszły spod pióra uznanych badaczy, można wręcz powiedzieć: wirtuozów obszarów duchowości ignacjańskiej, w których się poruszają (takich jak Józef Augustyn SJ, Tadeusz Kotlewski SJ, Wacław Królikowski SJ, Leon Nieścior OMI), czy też stawiających pierwsze kroki, za to z wielką gracją i głębokim namysłem (Dariusz Wiśniewski SJ, Piotr Słabek).

Uwagę zwraca także niezwykła dbałość wszystkich autorów o poprawność formalną tekstów. Ich nienaganny sposób opisu źródeł, z których korzystają, to rys szczególny tej pracy. Warto to podkreślić, zwłaszcza w kontekście współczesnego rynku wydawniczego i jego produktów, które często nie spełniają podstawowych wymogów stawianym pracom naukowym. Ten aspekt nabiera dodatkowej wartości ze względu na głównych adresatów książki – studentów, którzy zyskają znakomite odniesienia mogące służyć rozwijaniu techniki pisania prac dyplomowych i artykułów naukowych. Z drugiej strony, myśląc o odbiorcach tej pozycji, można obawiać się, że zawarte tu teksty wysoko stawiają poprzeczkę wymagań wobec czytelnika. Erudycja autorów, subtelny wymiar poruszanych problemów, wewnętrzna złożoność wątków filozoficznych, psychologicznych, psychoterapeutycznych i teologicznych, w tym teologów duchowości, zmusza do wyjątkowej uwagi nawet, jak sądzę, wprawionych w zmaganie się z naukowym dyskursem czytelników.

Zestawienie różnych perspektyw, jakie prezentują autorzy tekstów, jest świadomym założeniem redaktora naukowego, mającym na celu scharakteryzowanie znaczenia refleksji w duchowości ignacjańskiej.

Omawiana praca ma klarowną strukturę. Teksty uporządkowane są w dziewięć grup tematycznych, stanowiących części książki.

„Święty Ignacy Loyola (1491–1556) jest szczególnym duchowym synem św. Pawła Apostoła” – pisze we *Wstępie* (s. 12) redaktor tomu ks. Królikowski. Święty w bardzo praktyczny, pogłębiony sposób, wciela w swoim życiu, a następnie poprzez *Ćwiczenia duchowe* w życiu i misji Towarzystwa Jezusowego wezwania Apostoła Narodów do duchowej refleksji, rozeznania różnych duchów i badania wszystkiego, czego w ostateczności należy pragnąć

i wybierać – jedynie to, co służy do zjednoczenia z Bogiem oraz do miłowania Go i służenia Mu we wszystkim.

Po *Spisie treści*, *Wykazie skrótów* i *Wstępie* przystępujemy do analizy szczegółowej rozdziałów.

1. Krzysztof Dyrek SJ – *Rachunek sumienia szczegółowy i codzienny* (ĆD 24-31) (s. 17-32) – zdaniem autora tekstu św. Ignacy od momentu nawrócenia aż do końca swojego życia nieustannie poddawał się refleksji, rozważał i oceniał to, co odczuwał i pragnął. Patrząc z dzisiejszej perspektywy psychologicznej, można stwierdzić, że Loyola miał osobowość obsesyjno-kompulsywną.

Poznając historię duchowości, należy stwierdzić, że o rachunku sumienia szczegółowym mówiło się o wiele wcześniej niż w czasach św. Ignacego. Autorami tymi byli: Jan Klimaka, Jan Chryzostom, Doroteusz z Gazy, Bazyl, Kasjan, którzy koncentrowali się na przedmiocie rachunku, na jednej słabości, wadzie czy grzechu dominującym. Dyrek opisuje przedmiot rachunku szczegółowego, powołując się na opis *Ćwiczeń duchowych* podczas odprawiania trzydziestodniowych rekolekcji ignacjańskich. Święty Ignacy stwierdza, że „powinien być robiony także w czasie poza rekolekcjami” (s. 26), zalecając go jako ćwiczenie duchowe w ciągu całego życia. Mówi o zadaniach *Ćwiczeń duchowych* podczas i poza ćwiczeniami, zwracając uwagę na osobisty wysiłek i zaangażowanie.

Jest to spojrzenie doktora teologii duchowości, psychologa, współtwórcy i dyrektora Szkoły Formatorów przy Akademii Ignatianum w Krakowie.

2. Dariusz Wiśniewski SJ – *Rachunek sumienia według św. Ignacego na tle epoki* (s. 33-42). Rekolekcjonista i kierownik duchowy dokonał zdefiniowania rachunku sumienia w różnych religiach oraz analizował znaczenie duchowe refleksji poprzez opis rachunku sumienia ogólnego, ukazując jego cel i istotę w kontekście biblijno-historycznym. Święty Ignacy w rachunku sumienia ogólnym odwołuje się do jego trzech wymiarów życia ludzkiego: myśli, słowa i uczynku.

3. Leon Nieścior OMI, profesor nauk teologicznych, wykładowca teologii patrystycznej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie swoje wywody zatytułował: *Św. Ignacy Loyola i starożytni mnisi o ascezie myśli* (s. 43-60). Stwierdził on, że asceza w nauce św. Ignacego współcześnie rozumiana jest jako „ćwiczący się, surowy, wstrzemięźliwy styl życia, mający na celu doskonalenie duchowe człowieka”². Asceza myśli cechuje się oryginalnością, ale ma też swoją tradycję w starożytności. Autor *Ćwiczeń duchowych* zatrzymuje się nad konsekwencją zaniedbań w ascezie myśli prowadzącej do grzechu śmiertelnego.

² *Pedagogika. Leksykon*, red. B. Milerski, B. Śliwerski, Warszawa 2000, s. 19.

4. Św. Ignacy Loyola, o myśli (s. 61-74) w rozmyślaniach profesora Józefa Augustyna SJ teologa pastoralnego Akademii Ignatianum w Krakowie, animatora i kierownika duchowego rekolekcji ignacjańskich. Autor pojęcie myśli rozumie i interpretuje jako zamysł serca, który pobudza do działania. Chcąc kierować naszym życiem pod okiem Boga, musimy „badać nasze myśli, przyjmować te, które pochodzą od dobrego ducha, a odrzucać te pochodzące od ducha złego” (s. 64). Osoba, prowadząc rekolekcje, powinna dobrze wiedzieć o różnych myślach uczestników, w jaki sposób oczyścić się z grzechów lekkich oraz o sposobach popełniania grzechu śmiertelnego i przygotowaniu do spowiedzi.

5. Piotr Słabek – *Myśli w Ćwiczeniach duchowych św. Ignacego z Loyoli* (s. 75-94). Opierają się one na poruszeniu duchowym pocieszenia i strapienia, łącząc je z myślami i uczuciami, przy równoczesnym poruszeniu duchowym będącym przedmiotem refleksji (reakcja na modlitwę, rozważania i wszelkie inne zalecane aktywności rekolektanta) oraz muszą spełniać poruszenia duchowe, dotyczące źródeł ich pochodzenia.

Słabek, teolog, redaktor naczelny Wydawnictwa M, mąż, ojciec – swoje wywody opiera na literaturze podstawowej i pomocniczej, zwracając uwagę na ludzkie myśli z perspektywy młodej dziedziny nauki – kognitywistyki i psychologii poznawczej i ewolucyjnej. *Ćwiczenia duchowe* są drogą uprzywilejowaną do nawrócenia, poznawania siebie i woli Bożej.

6. Piotr Janik SJ – *Rachunek sumienia ogólny w mowie* (s. 95-106). Autor rozważa, z punktu widzenia filozofii, rachunek sumienia ogólny, mający na celu oczyszczenie się i lepszą spowiedź. Informacje dotyczące mowy stanowią, według św. Ignacego, ciekawą część wyjaśnień, obejmując trzy wiodące tematy: przysięgę, mowę próżną oraz oszczerstwo i mowę ujemną.

7. Tadeusz Kotlewski SJ – *O uczynkach w świetle duchowości ignacjańskiej* (s. 106-119). Autor artykułu mówi o uczynkach i dobrym zrobieniu rachunku sumienia ogólnego i oczyszczeniu się przed spowiedzią. Oczyszczenie domaga się dwóch rzeczy: po pierwsze człowiek potrzebuje poznania swoich grzechów i po drugie, człowiek potrzebuje poznania samego siebie, by móc odkryć to, co warte jest przemiany, kiedy patrzy na swoje postępowanie. Autor opracowania, doktor teologii duchowości, psycholog i psychoterapeuta, wykładowca w Collegium Bobolanum w Warszawie – stwierdza, że „uczynki w świetle duchowości ignacjańskiej winny być postrzegane w kontekście całego ludzkiego życia” (s. 119).

8. Krzysztof Osuch SJ – *Sposób odprawiania rachunku sumienia ogólnego* (s. 121-148). Autor – kierownik duchowy, rekolekcjonista – zwraca uwagę na blaski i cienie tegoż rachunku sumienia skupionego na pięciu punktach: 1. Dziękować Bogu, Panu naszemu za otrzymane dobra; 2. Prosić o łaskę

poznania grzechów i ich odrzucenie; 3. Żądać od duszy swojej zdania sprawy od godziny wstania aż do chwili obecnego rachunku; 4. Prosić Boga o przebaczenie win; 5. Postanowić poprawę przy Jego łasce. Całość wywodu zawiera się w bogatych Aneksach (s. 140-148).

Ostatnia część książki zawiera interesujące opracowanie doktora teologii duchowości, wykładowcy, rekolekcjonisty i kierownika duchowego, dziekana Wydziału Zamiejscowego Nauk Humanistycznych i Społecznych w Mysłowicach Akademii Ignatianum w Krakowie – ks. Wacława Królikowskiego, która zatytułowana jest: *Spowiedź generalna jako owoc refleksji pierwszego tygodnia Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli* (s. 148-178). Autor informuje czytelnika, że *Ćwiczenia duchowe* św. Ignacego są szczególnym narzędziem umacniającym więź człowieka z Bogiem. Do głównych ćwiczeń duchowych pierwszego tygodnia rekolekcji ignacjańskich należą rachunki sumienia, rozmyślenia (medytacje) oraz modlitwy ustne. Starannie definiuje terminy występujące w opracowaniu, udokumentowane bogatymi źródłami literaturowymi. Skupia uwagę na refleksji duchowej w pierwszym tygodniu *Ćwiczeń duchowych*, opisując szczegółowo poszczególne ćwiczenia (1-5). Całość opracowania prezentuje korzyści płynące ze spowiedzi generalnej (kryterium ilościowe, jakościowe, pożytki płynące z przyjęcia Komunii Świętej).

Tekst bogaty w treści, dotyczący kwestii podstawowych dla zrozumienia człowieka w duchowej refleksji nad otaczającą nas rzeczywistością, odgrywa w duchowości ignacjańskiej niezwykle ważną rolę.

Bibliografia zawiera źródła literatury przedmiotu oraz opracowania, do których odwołują się autorzy tekstów pracy. Dodatkowo zamieszczono *Publikacje z kursów duchowości ignacjańskiej za lata 1985-2016* i wykaz *Domów rekolekcyjnych, w których udziela się ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli*.

